

ФОРМИ І МЕТОДИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США

Ключові слова: професійна підготовка соціальних працівників, вища школа США, науково-дослідна робота, форми і методи науково-дослідницької підготовки, готовність до науково-дослідницької роботи.

Визначальною умовою стійкого розвитку соціальної роботи як професії є її постійне вдосконалення, яке забезпечується застосуванням у практичній діяльності нових, науково обґрунтованих знань (технологій, форм і методів), адекватних вирішенню нагальних проблем суспільства, що актуалізує потребу науково-дослідницької підготовки соціальних працівників. У зв'язку з цим доцільним є аналіз основних дидактичних закономірностей навчання дослідницькій діяльності в системі вищої освіти зарубіжних країн, зокрема США, оскільки ця країна має тривалу історію розвитку професії і значний досвід дослідницької підготовки майбутніх соціальних працівників.

Відповідно до вимог Ради з підготовки соціальних працівників у США, майбутнім фахівцям необхідно володіти загальнонауковими законами, принципами і положеннями, а також методами досліджень, які застосовуються в різних галузях соціальної практики. У зв'язку з цим, науково-дослідницька підготовка соціальних працівників у вищій школі США здійснюється в різних формах: дослідницькі блоки включаються до загальних чи професійних навчальних дисциплін; під час спеціальних дисциплін, наприклад, «Соціальна статистика», «Дослідження в соціальній роботі» та ін.; в процесі розробки проектів дослідницького спрямування; дослідження є обов'язковою складовою практики.

Навчальні плани підготовки соціальних працівників передбачають п'ять базових напрямків: «Поведінка людини і соціальне оточення», «Політика і служби соціального забезпечення», «Практика соціальної роботи», «Дослідження в соціальній роботі», «Польова практика». Конкретні ж знання і досвід проведення досліджень студенти набувають під час вивчення курсу «Дослідження в соціальній роботі». Він передбачає знайомство з методологією дослідження, необхідною для визначення проблеми, роботу з науковою і професійною літературою, оволодіння методами дослідницької роботи і аналізу даних, інтерпретацію результатів дослідження, написання звітів тощо.

Велику роль в процесі науково-дослідницької підготовки соціальних працівників у США відіграє практика, яка становить близько 50% навчального часу. Основним її завданням є не тільки застосування теоретичних знань на практиці, а й підготовка студентів до виконання самостійних дослідницьких проектів. Зокрема, студенти отримують завдання: «Визначити і описати типові випадки застосування методів досліджень в роботі з клієнтами соціального агентства», «Проаналізувати етично допустимі межі дослідницької діяльності в роботі конкретного соціального закладу», «Спираючись на методи дослідницької діяльності, виявити перспективні напрямки розвитку соціальної роботи з певною категорією осіб» та ін. Під час практичного навчання такі вміння виробляються в результаті власної діяльності, при спостереженні за дослідницькими діями фахівців-практиків. У результаті, як зазначає Г. Роджерс, у студентів формується здатність до оперативної рефлексії як уміння осмислювати зміст науково-дослідницької роботи [2, с. 166].

Найбільш поширеними формами і методами дослідницької підготовки соціальних працівників у США є: аналіз методів і технік з позиції їх дослідницького потенціалу, моделювання, навчання в природних умовах, «інструктаж», читання лекцій за певною тематикою (під керівництвом викладача), виконання завдань у команді, робота над груповим

проектом, кураторство як індивідуальна взаємодія з супервізором, поєднання методу «імітації» і «живої» практики, ігрові методи.

Особливо поширеним у вищій школі США є «кейс-метод» (аналіз конкретного випадку, ситуації), який останнім часом набув популярності і в Україні. Це такий метод активного навчання, при якому відбувається розуміння суті предметів, явищ, вчинків, які включають неоднозначні, вірогідні знання, що можуть бути виявлені тільки при аналізі практичних ситуацій. Кейс-метод передбачає кілька етапів: вивчення студентами суті проблеми і визначення власної позиції; обговорення в міні-групах, обмін думками, пошук і знаходження можливого рішення; загальне обговорення в групі під керівництвом викладача, при якому слід уникати критичних оцінок.

Гносеологічними особливостями кейс-методу є: неоднозначність отриманих знань, оскільки вони представляються одним із варіантів ситуативного знання; різноманітність джерел інформації; творчий характер пізнання; колективний характер пізнавальної діяльності; інтенсивний процес отримання знань.

Відповідно до цього методу, студенти аналізують і обговорюють реальні соціальні ситуації. Вони ставлять себе на місце соціальних працівників, описаних в «ситуації», аналізують різні складові проблеми і рекомендують можливі варіанти її вирішення. Конкретні ситуації та їх обговорення в аудиторії дають можливість ознайомлення з численними підходами до вирішення проблеми з наукових позицій, досвіду, спостережень відносно розглянутої проблеми.

До засобів дослідницької підготовки відносять: аудіозаписи, слайди, кіно, Інтернет-ресурси, щоденники, листи, протоколи, навчальну, наукову і довідкову література та ін. Так, під час вивчення дисципліни «Людина в соціальному оточенні», кожен студент в обов'язковому порядку здійснює аналіз конкретної соціальної проблеми (бідності, насильства, расизму та ін.) через призму певної наукової концепції. При цьому необхідно підготувати 2-3 письмові есе за вибраною темою і виступити з усною доповіддю, яка передбачає критичний аналіз літературних джерел. В результаті студенти з першого курсу привчаються до роботи з різними джерелами інформації, вчать критично мислити, аналізувати, порівнювати, формулювати власну думку, грамотно і аргументовано її викладати.

Обов'язковою умовою дослідницької підготовки соціальних працівників в американській вищій школі є дослідницька грамотність викладачів. Вони допомагають студентам у корегуванні тем наукових досліджень, формулюванні проблем, визначенні вибірок, розробці і використанні методів збору і аналізу даних, написанні звітів про проведену роботу. Як зазначає М. Бомбик, студенти вчать на прикладі. Викладачі своєю поведінкою повинні демонструвати професійну прихильність до здійснення наукових досліджень. Процес знайомства з різними методами, тісний зв'язок досліджень і практики допоможуть студентам глибше усвідомити важливість включення наукових методів у практику соціальної роботи [1, с. 99].

Таким чином, академічна освіта соціальних працівників у США передбачає ґрунтовну теоретичну і практичну підготовку, навчання студентів технологіям самостійного отримання нових професійних знань, а також основам проведення наукових досліджень у сфері соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бомбик М. Подготовка к исследованиям в области социальной работы // Обучение социальной работе: Преемственность и инновации / Под ред. Ш. Рамон, Р. Сари. Пер. с англ. Под ред. Ю.Б. Шапиро. – М.: Аспект Пресс, 1996. – С. 94 – 107.
2. Роджерс Г. Сравнительный подход к практической подготовке студентов к социальной работе // Обучение практике социальной работы: Международный взгляд и перспективы / Под ред. М. Доэл, С. Шардлоу: Пер. с англ. Под ред. Ю.Б. Шапиро. – М.: Аспект Пресс, 1997. – С. 150 – 170.